

R a p p o r t

Draagvlakonderzoek alcohol en jongeren

Digitaal onderzoek onder ouders en jongeren 2016

In opdracht van 'Laat ze niet (ver)zuipen!'
Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Zeeland
Juni 2016

Jeroen ter Voert

Inhoudsopgave

omschrijving	bladzijde
1. Inleiding	1
2. Belangrijkste conclusies	2
3. Methode.....	3
3.1. Gegevensverzameling	3
3.2. Steekproef	3
3.3. Vragenlijst.....	3
4. Resultaten	5
4.1. Onderzoekspopulatie.....	5
4.2. Jongeren van 12 t/m 15 jaar.....	6
4.3. Jongeren van 16 en 17 jaar	9
4.4. Ouders	13
5. Conclusie en discussie.....	17
5.1. Conclusie	17
5.2. Discussie	19
6. Aanbevelingen.....	20
7. Referenties	21
8. Bijlage.....	22
8.1. Bijlage 1 – Resultaten	22
8.2. Bijlage 2 – vragenlijst.....	36

1. Inleiding

In september 2010 is de Zeeuwse aanpak jeugd en alcohol gestart. In de campagne 'Laat ze niet (ver)zuipen!' (LZNVZ) werken de dertien Zeeuwse gemeenten, GGD Zeeland, Indigo preventie, de politie Zeeland West-Brabant en andere (maatschappelijke) partners samen aan de preventie van het gebruik van alcohol onder de jeugd in Zeeland. De Zeeuwse aanpak richt zich vooral op de omgeving van de jongeren zoals ouders, familie, sportverenigingen, scholen, horeca en andere plaatsen waar veel jongeren komen.

In februari 2011, aan het begin van LZNVZ, heeft de GGD Zeeland een draagvlakonderzoek onder Zeeuwse jongeren en hun ouders uitgevoerd. In september 2013 is dit onderzoek in opdracht van LZNVZ herhaald om te kijken of de beoogde doelstellingen zijn behaald en om de bekendheid van de campagne inzichtelijk te maken. In maart 2016 is de GGD opnieuw gevraagd een draagvlakonderzoek uit te voeren.

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in hoeverre de Zeeuwse jongeren en hun ouders bekend zijn met de schadelijke gevolgen van alcohol en het drinkgedrag van de jongeren in kaart te brengen door te kijken vanaf welke leeftijd er wordt gedronken, waar dit gebeurt en van wie ze de alcohol krijgen. Daarnaast zijn er ook vragen gesteld over de bekendheid van de alcoholvoorlichtingsactiviteiten van de campagne LZNVZ.

2. Belangrijkste conclusies

Kennis en houding van Zeeuwse jongeren van 12 t/m 15 jaar

- 52% geeft terecht aan dat alcohol onder de 18 jaar in alle gevallen schadelijk is.
- De gemiddelde leeftijd waarop de jongeren vinden dat er gedronken mag worden ligt op 17,5 jaar.
- 72% vindt de gevolgen zo ernstig dat er iets aan het probleem van alcoholgebruik onder de 18 jaar gedaan moet worden.
- Bingedrinken (het drinken van 5 of meer glazen bij één gelegenheid) wordt door 87% van de jongeren als nogal/erg schadelijk gezien.
- 43% heeft wel eens alcohol gedronken.
- 62% geeft aan meestal thuis met anderen te drinken en 30% geeft aan vaak bij anderen thuis te drinken
- 44% krijgt de alcohol van zijn of haar ouders

Kennis en houding van Zeeuwse jongeren van 16 en 17 jaar

- 29% geeft terecht aan dat alcohol onder de 18 jaar in alle gevallen schadelijk is.
- De gemiddelde leeftijd waarop jongeren vinden dat zij alcohol mogen drinken ligt op 17 jaar.
- 45% vindt de gevolgen zo ernstig dat er iets aan het probleem van alcoholgebruik onder de 18 jaar gedaan moet worden.
- Bingedrinken (het drinken van 5 of meer glazen bij één gelegenheid) wordt door 69% van de jongeren als nogal/erg schadelijk gezien en 29% vindt dit een beetje schadelijk.
- 83% heeft wel eens alcohol gedronken.
- 55% drinkt meestal thuis met anderen en 66% geeft ook aan vaak bij anderen thuis te drinken.
- 24% krijgt de alcohol meestal van zijn of haar ouders.

Kennis en houding van ouders van Zeeuwse jongeren van 12 t/m 17 jaar

- 71% geeft terecht aan dat alcohol door jongeren onder de 18 jaar in alle gevallen schadelijk is.
- 96% geeft aan dat bingedrinken altijd schadelijk is voor jongeren.
- 84% van de ouders denkt dat je als ouder kunt voorkomen dat je kind (veel) alcohol gaat drinken
- 58% denkt dat de invloed van vrienden en/of leeftijdsgenoten op het drinkgedrag van hun kind groter is dan hun eigen invloed hierop.
- 81% kent één of meerdere activiteiten van de Zeeuwse aanpak 'Laat ze niet (ver)zuipen!'.

Verschillen met voorgaande draagvlakonderzoeken

- De gemiddelde startleeftijd waarop 16 en 17-jarigen voor het eerst een glas alcohol dronken is gestegen ten opzichte van 2011; van 14,5 jaar naar 15,1 jaar.
- In vergelijking met 2013 kennen meer ouders in 2016 de activiteiten die gemeenten uitvoeren rondom alcoholmatiging (57% in 2013 en 81% in 2016).

3. Methode

3.1. Gegevensverzameling

Begin april 2016 hebben 2129 Zeeuwse huishoudens met tenminste één kind in de leeftijd van 12 t/m 17 jaar per post een oproep ontvangen om mee te doen aan het onderzoek. Elk huishouden kreeg één enveloppe met daarin twee brieven. Eén brief was gericht aan de ouders en de ander aan een kind. Vooraf is bepaald aan welk kind de brief werd gericht. In beide brieven werd het belang van het onderzoek uitgelegd en stond een link naar een digitale vragenlijst. In de brief aan de ouders werd daarnaast ook nog om toestemming gevraagd voor deelname van hun minderjarige kind.

3.2. Steekproef

Voor dit draagvlakonderzoek zijn twee steekproefkaders gebruikt. Het eerste steekproefkader is getrokken op Zeeuwse jongeren die zijn geboren na maart 1998 tot en met maart 2000. De jongeren in deze groep zijn ten tijde van het onderzoek 16 en 17 jaar. Het tweede steekproefkader is getrokken op Zeeuwse jongeren die zijn geboren na maart 2000 tot maart 2004. Deze jongeren zijn ten tijde van het onderzoek 12 t/m 15 jaar.

Om betrouwbare uitspraken over de resultaten te kunnen doen zijn voor beide steekproefkaders 384 respondenten nodig, uitgaande van een nauwkeurigheid van 95%. Bij het bepalen van de steekproefgrootte is vooraf rekening gehouden met een respons van 35%. De steekproefgrootte wordt dan 1075 voor de 12 t/m 15-jarigen en 1054 voor de 16 en 17-jarigen.

3.3. Vragenlijst

De voorgaande draagvlak onderzoeken uit 2011 en 2013 maakten gebruik van telefonische interviews. Omdat dit onderzoek gebruik maakt van digitale vragenlijsten was het noodzakelijk om de vragenlijsten aan te passen. De verhoging van de wettelijke alcoholgrens naar achttien jaar heeft er ook voor gezorgd dat een aantal vragen zijn veranderd. Verder is in overeenstemming met LZNvZ besloten enkele vragen weg te laten. Ook kan de volgorde van de vragen enigszins veranderd zijn ten opzichte van de voorgaande jaren. Alle jongeren kregen dezelfde vragenlijst, ongeacht zijn/haar leeftijd. In de vragenlijsten komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- a. Kennis van de negatieve gevolgen
- b. Kennis van het probleem en de normen
- c. Drinkgedrag
Onderwerp is alleen van toepassing op de jongeren. Aan de jongeren wordt gevraagd in hoeverre zij weerstand kunnen bieden tegen alcoholgebruik, of ze alcohol drinken, waar ze drinken en van wie ze de alcohol krijgen.
- d. Kennis en gedrag binnen de opvoeding
Onderwerp is alleen van toepassing op de ouders. Er zijn een aantal uitspraken voorgelegd om na te gaan in hoeverre ouders op de hoogte zijn van de invloed die zij kunnen uitoefenen op het drinkgedrag van hun kind. Om binnen de opvoeding het gedrag van de ouders in relatie tot het alcoholgebruik van hun kind te meten, worden vragen gesteld zoals vanaf welke leeftijd het eigen kind alcohol mag drinken.
- e. Regels over alcoholgebruik
Onderwerp is alleen van toepassing op de ouders.

- f. Meting bereik voorlichtingsactiviteiten
Onderwerp is alleen van toepassing op de ouders.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk wordt eerst de onderzoekspopulatie besproken. Daarna worden de resultaten van de jongeren en ouders geanalyseerd. In de bijlagen zijn alle cijfers uit 2016 terug te vinden.

4.1. Onderzoekspopulatie

In totaal is de jongerenvragenlijst 274 keer ingevuld en de volwassenenvragenlijst 197 keer. De totale respons komt hiermee op 12,9% voor de jongeren en 9,3% voor de ouders. Bij de jongeren zijn uiteindelijk twee respondenten buiten de analyse gelaten. Het betreft hier één jongen die reeds achttien jaar was geworden en één jongen die de vragenlijst niet serieus heeft ingevuld. Bij de ouders zijn vijf respondenten niet meegenomen in de analyse omdat zij een leeftijd van zestien jaar of jonger hadden ingevuld. Dit waren waarschijnlijk kinderen die de link uit de brief van de ouders hebben gebruikt. Hiermee komt de bruikbare respons voor de jongeren uit op 12,8% en bedraagt deze 9% voor de volwassenen.

Tabel 1 laat zien hoeveel bruikbare respondenten er in elke onderzoeksgroep zitten en hoe deze zijn verdeeld naar leeftijd en geslacht. Zo is te zien dat 128 jongeren van 12 t/m 15 jaar, 144 jongeren van 16 en 17 jaar en 192 ouders de vragenlijst succesvol hebben ingevuld. Twee ouders hebben hun geslacht niet ingevuld.

Tabel 1. Leeftijd en geslacht naar onderzoeksgroep

	Jongeren (12 t/m 15 jaar)			Jongeren (16 en 17 jaar)			Ouders		
	<i>aantal</i>	<i>spreiding</i>	<i>gemiddelde</i>	<i>aantal</i>	<i>spreiding</i>	<i>gemiddelde</i>	<i>aantal</i>	<i>spreiding</i>	<i>gemiddelde</i>
Leeftijd	128	(12-15)	13,5	144	(16-17)	16,5	192	(25-69)	46,7
Geslacht									
Man	61			62			39		
Vrouw	67			82			151		

4.2. Jongeren van 12 t/m 15 jaar

4.2.1. Kennis van de negatieve gevolgen

Allereerst is gevraagd tot welke leeftijd een jongere geen alcohol mag drinken. Ongeveer een derde van de jongeren (64%) geeft aan dat zij vinden dat jongeren vanaf 18 jaar alcohol mogen drinken en 12% van de jongeren vindt dat er vanaf 16 jaar gedronken mag worden. De gemiddelde leeftijd waarop de jongeren vinden dat ze alcohol mogen drinken ligt op 17,5 jaar.

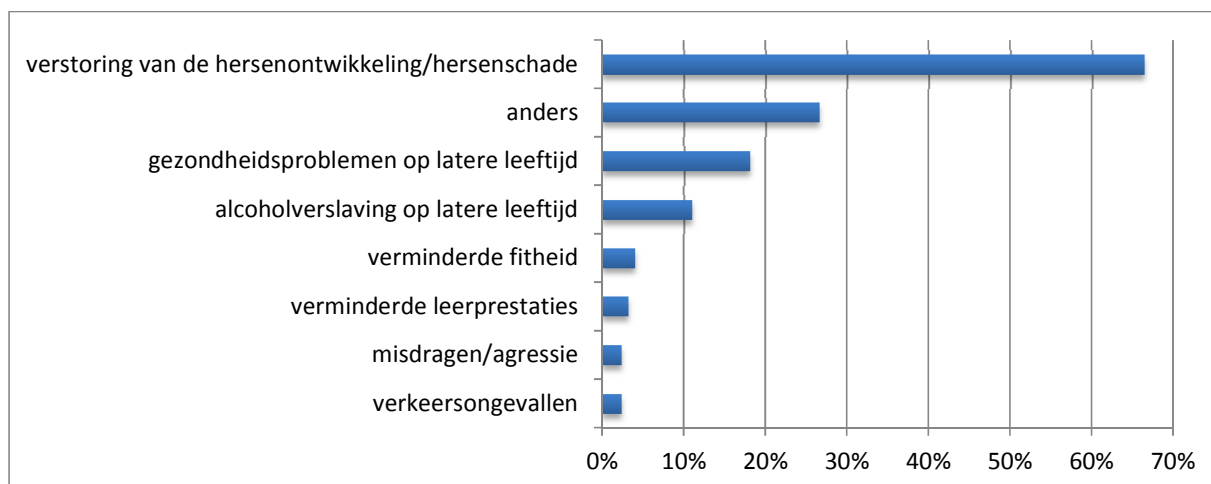
Ruim de helft van de jongeren (52%) geeft terecht aan dat het drinken van alcohol onder de 18 jaar in alle gevallen schadelijk is. In 2011, toen de wettelijke alcoholgrens nog op 16 jaar lag, gaf 42% van de jongeren aan dat het drinken van alcohol onder de 16 jaar altijd schadelijk is. Toch denkt 17% van de jongeren dat af en toe een glas alcohol geen kwaad kan en denkt 31% dat af en toe een slokje alcohol geen kwaad kan (zie Tabel 2). Het drinken van vijf glazen alcohol of meer bij één gelegenheid, binge drinken, wordt door 87% van de jongeren als nogal schadelijk of erg schadelijk gezien en 10% vindt dit een beetje schadelijk.

Tabel 2. Denk je dat het voor een jongere onder de 18 jaar schadelijk is om alcohol te drinken (lichamelijk of anders) (12 t/m 15 jaar)

	2016	
	Aantal	%
af en toe een slokje alcohol kan geen kwaad	38	31%
af en toe een glas alcohol kan geen kwaad	21	17%
regelmatig zelfstandig alcoholgebruik kan geen kwaad	1	1%
het drinken van alcohol op deze leeftijd is in alle gevallen schadelijk	64	52%

De jongeren zijn ook gevraagd om de bij hun bekende schadelijke gevolgen van alcohol in te vullen. De meest genoemde schadelijke gevolgen door de jongeren van 12 t/m 15 jaar zijn hersenschade (66%) en schadelijke gevolgen op latere leeftijd (18%). Opvallend is dat in vergelijking met voorgaande jaren vaker andere gevolgen zijn ingevuld. Het gaat hier voornamelijk om antwoorden als coma zuipen en in coma raken. Waarschijnlijk is deze bekendheid te danken aan de media aandacht die dit onderwerp in de afgelopen jaren heeft gekregen. Geen van de 12 t/m 15-jarigen heeft de schadelijke gevolgen: schoolverzuim, onveilige seks of sociale problemen op latere leeftijd genoemd. De gegeven antwoorden zijn te zien in Figuur 1.

Tenslotte is gevraagd of de jongeren het eens of oneens zijn met de stelling 'De gevolgen van alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar zijn zo ernstig dat er iets aan gedaan moet worden'. Zeven op de tien jongeren (72%) is het (een beetje) eens met deze stelling.

Figuur 1. Schadelijke gevolgen van alcoholgebruik volgens jongeren van 12 t/m 15 jaar (in percentages)

4.2.2. Kennis van het probleem en de normen

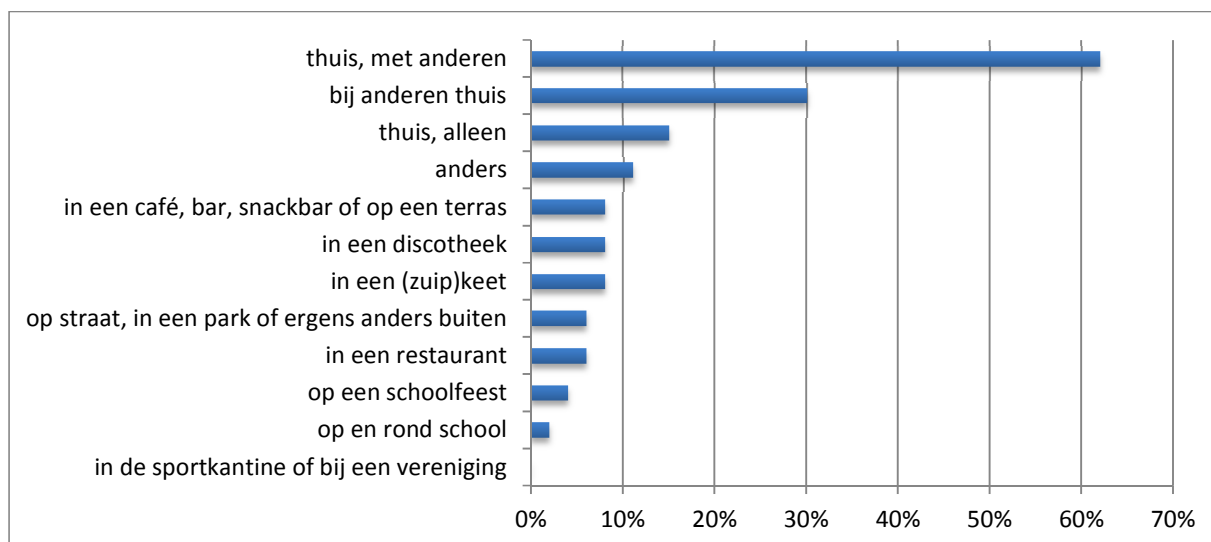
Van de jongeren geeft ruim zeven op de tien (72%) aan het (een beetje) eens te zijn met de stelling 'Jongeren drinken op te jonge leeftijd alcohol'. Op de stelling 'Jongeren onder de 18 jaar zouden helemaal geen alcohol mogen drinken' geeft 59% aan het hiermee (een beetje) eens te zijn. Dit is opvallend omdat aan het begin van de vragenlijst 64% van de jongeren aangaf te vinden dat jongeren pas vanaf 18 jaar alcohol zouden mogen drinken.

4.2.3. Drinkgedrag

Aan de jongeren is gevraagd om zich voor te stellen dat ze samen met vrienden of vriendinnen zijn en zich hebben voorgenomen geen alcohol te drinken. Op de vraag of ze geen alcohol zouden drinken wanneer hun vrienden/vriendinnen wel drinken geeft 50% aan dat dat zeker gaat lukken en 35% zegt dat het waarschijnlijk wel lukt. Ook wanneer ze van een vriend/vriendin een glas alcohol aangeboden zouden krijgen zegt nog steeds 86% dat het (waarschijnlijk) lukt om niet te drinken. Toch denkt één op de tien jongeren dat het hen waarschijnlijk niet lukt om geen alcohol te drinken als vrienden/vriendinnen wel drinken of als ze een glas alcohol aangeboden zouden krijgen. Deze resultaten komen overeen met de resultaten uit 2011 en 2013.

Van de 12 t/m 15-jarigen geeft 43% aan wel eens iets met alcohol te hebben gedronken (zowel een slokje of meer). Vervolgens zijn deze jongeren gevraagd waar ze meestal alcohol drinken. De jongeren mochten maximaal 3 antwoorden kiezen. De antwoorden op deze vraag zijn weergegeven in Figuur 2.

Zoals geïllustreerd in Figuur 2 wordt er vaak thuis gedronken. Zo geeft 62% van de jongeren aan meestal thuis met anderen te drinken en geeft 30% aan vaak bij anderen thuis alcohol te drinken.

Figuur 2. Plaatsen waar jongeren van 12 t/m 15 jaar meestal alcohol drinken (in percentages)

Ook is de jongeren gevraagd hoe ze meestal aan hun alcohol komen. In Tabel 3 is te zien dat het merendeel van de jongeren (44%) de alcohol van de ouders krijgt. Verder krijgt 14% de alcohol meestal van vrienden en nog eens 14% laat het door anderen voor zichzelf kopen.

Tabel 3. Hoe kom je meestal aan de alcohol die je drinkt

	2016	
	Aantal	%
ik krijg het van mijn ouders	19	44%
ik krijg het van andere familieleden	3	7%
ik krijg het van vrienden	6	14%
ik koop het zelf	3	7%
anderen kopen het voor mij en ik betaal ze terug	6	14%
anders	6	14%

Vervolgens zijn de jongeren die de alcohol niet voornamelijk zelf kopen gevraagd hoe oud de personen zijn waarvan ze de alcohol meestal krijgen. Hierop geeft 31% van de jongeren aan de alcohol meestal van personen jonger dan 18 jaar te krijgen.

Daarnaast zijn de 12 t/m 15-jarigen gevraagd hoeveel dagen ze in de afgelopen 4 weken hebben gedronken. Bijna zes op de tien (57%) geeft aan niet gedronken te hebben in de laatste 4 weken. Drie op de tien jongeren geeft aan 1 of 2 dagen gedronken te hebben en 9% zegt 3 tot en met 5 dagen gedronken te hebben in de laatste 4 weken.

De gemiddelde leeftijd waarop jongeren van 12 tot en met 15 jaar voor het eerst een glas alcohol dronken is 13 jaar.

4.3. Jongeren van 16 en 17 jaar

4.3.1. Kennis van de negatieve gevolgen

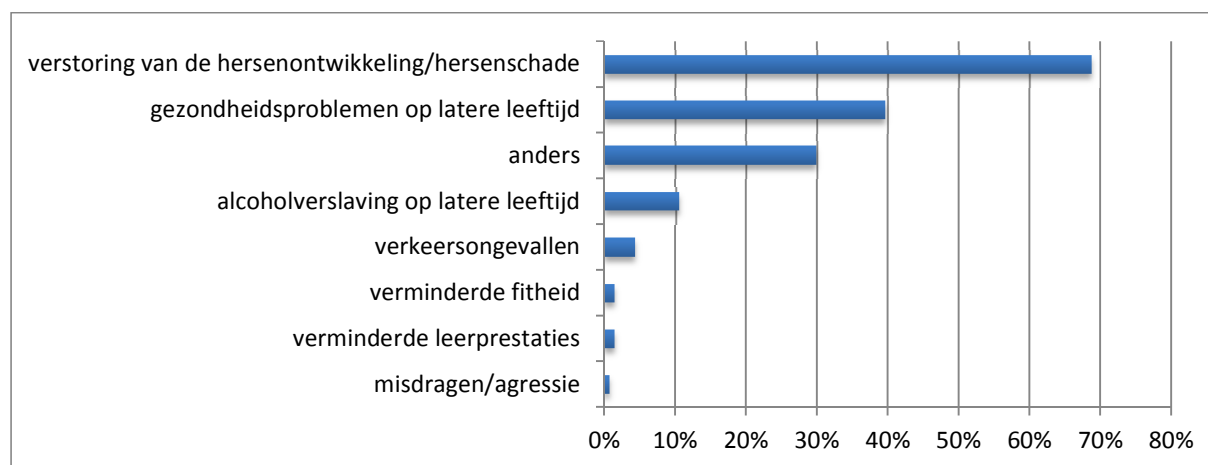
Van de jongeren van 16 en 17 jaar geeft vier op de tien (38%) aan dat zij vinden dat er vanaf 18 jaar gedronken mag worden. Nog eens 37% vindt dat jongeren vanaf hun zestiende zouden mogen drinken. De gemiddelde leeftijd waarop de jongeren vinden dat er gedronken mag worden ligt op 17 jaar.

In Tabel 4 wordt weergegeven in hoeverre de jongeren denken dat alcohol onder de 18 jaar schadelijk is. Maar drie op de tien (29%) 16 en 17-jarigen geeft aan dat alcohol onder de achttien jaar in alle gevallen schadelijk is. De helft (49%) denkt dat af en toe een glas alcohol geen kwaad en 19% ziet geen kwaad in het af en toe drinken van een slokje alcohol. Het drinken van vijf glazen alcohol of meer bij één gelegenheid, binge drinken, wordt door 69% van de jongeren als nogal schadelijk of erg schadelijk gezien en 29% vindt dit een beetje schadelijk.

Tabel 4. Denk je dat het voor een jongere onder de 18 jaar schadelijk is om alcohol te drinken (lichamelijk of anders) (16 en 17 jaar)

	2016	
	Aantal	%
af en toe een slokje alcohol kan geen kwaad	26	19%
af en toe een glas alcohol kan geen kwaad	69	49%
regelmatig zelfstandig alcoholgebruik kan geen kwaad	5	4%
het drinken van alcohol op deze leeftijd is in alle gevallen schadelijk	40	29%

De meeste bekende schadelijke gevolgen van alcohol zijn ook bij de 16 en 17-jarigen hersenschade en gezondheidsproblemen op latere leeftijd (zie Figuur 3). Ten opzichte van 2011 en 2013 wordt alcoholverslaving vaker genoemd als schadelijk gevolg van alcoholgebruik. Verminderde leerprestaties, verminderde fitheid en misdragingen zijn minder vaak genoemd dan in 2013. Net als bij de 12 t/m 15-jarigen is bij de 16 en 17-jarige jongeren vaak coma zuipen of in coma raken genoemd als schadelijk gevolg van alcohol. Geen van de 16 en 17-jarigen heeft de schadelijke gevolgen: schoolverzuim, onveilige seks of sociale problemen op latere leeftijd genoemd.

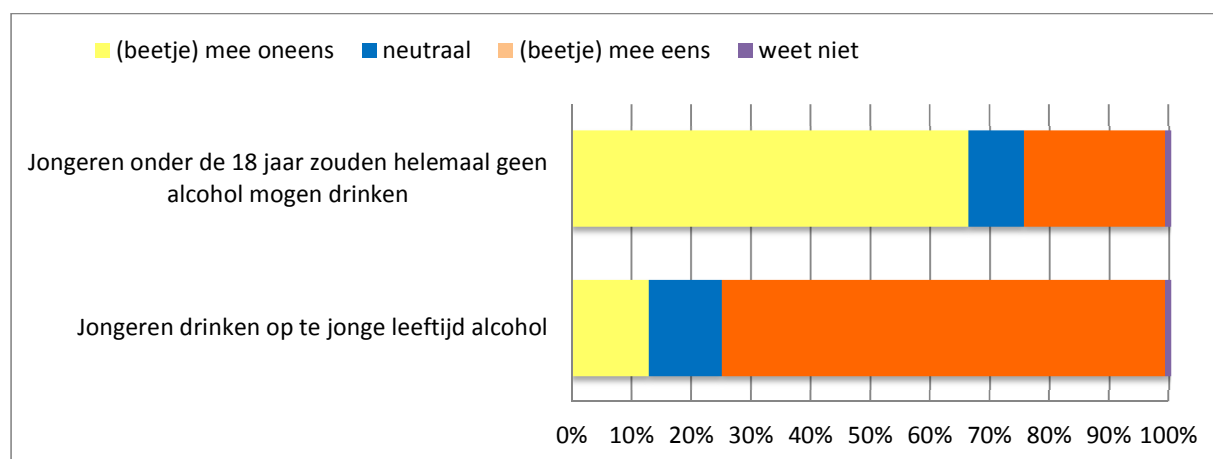

Figuur 3. gevolgen van alcoholgebruik volgens jongeren van 16 en 17 jaar (in percentages)

Van de jongeren vindt 45% de gevolgen van alcoholgebruik onder de 18 jaar dusdanig ernstig dat er iets aan gedaan moet worden. Een kwart van de jongeren (26%) is het (een beetje) oneens met deze stelling.

4.3.2. Kennis van het probleem en de normen

Figuur 4 geeft de antwoorden op de stellingen 'Jongeren drinken op te jonge leeftijd alcohol' en 'Jongeren onder de 18 jaar zouden helemaal geen alcohol mogen drinken' weer. Bijna driekwart (74%) van de jongeren vindt dat er op een te jonge leeftijd alcohol wordt gedronken. Slechts 10% van de jongeren is het eens met de stelling 'jongeren onder de 18 jaar zouden helemaal geen alcohol mogen drinken' en 14% is het hier een beetje mee eens. Dit is een groot verschil in vergelijking met de eerste vraag, waarbij 41% van de jongeren aangaf te vinden dat jongeren vanaf 18 jaar pas zouden mogen drinken.

Figuur 4. Houding tegenover alcoholgebruik onder jongeren (16 en 17 jaar)

4.3.3. Drinkgedrag

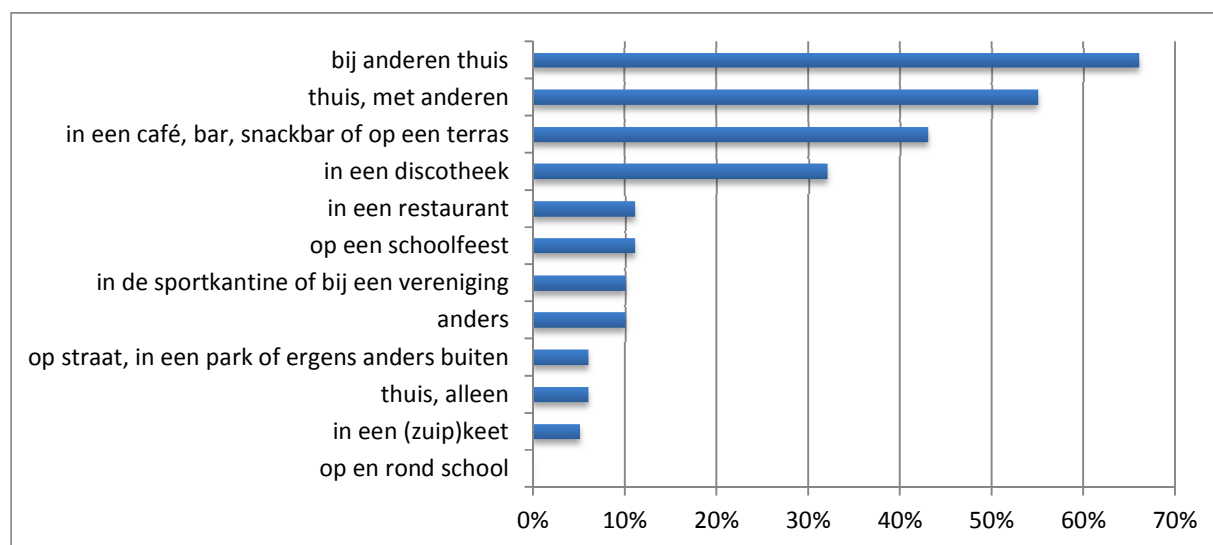
Op de vraag of het de jongere lukt om geen alcohol te drinken als vrienden/vriendinnen wel drinken geeft 86% aan dat dat zeker of waarschijnlijk wel lukt. Wanneer ze een glas alcohol aangeboden zouden krijgen geeft nog steeds 79% aan dat het waarschijnlijk of zeker lukt om niet te gaan drinken. Toch denkt 12% dat het (waarschijnlijk) niet lukt om niet te drinken wanneer vrienden/vriendinnen wel drinken en 16% denkt dat het (waarschijnlijk) niet lukt om niet te drinken wanneer ze een glas alcohol aangeboden zouden krijgen. Ten opzichte van 2013 lijken iets minder 16-plussers aan te geven dat het ze (waarschijnlijk) niet lukt om geen alcohol te drinken wanneer vrienden/vriendinnen wel drinken (2013: 18%; 2016: 12%)

Van de 16 en 17-jarigen geeft 83% aan wel eens iets met alcohol te hebben gedronken (zowel een slokje of meer). Figuur 5 laat zien waar deze jongeren meestal drinken. Bij deze vraag mochten de jongeren maximaal 3 antwoorden kiezen.

Zoals ook bij de 12 t/m 15-jarige jongeren het geval was, drinken de 16 en 17-jarigen vaak thuis met anderen (55%). Het drinken van alcohol bij anderen thuis (66%) komt ook vaker voor dan bij de 12

t/m 15-jarigen. Daarnaast is te zien dat de jongeren veelal in de horeca alcohol drinken. Zo geeft 43% aan meestal in een café, bar of op het terras alcohol te drinken en drinkt 32% meestal in een discotheek. Een mogelijke verklaring voor dit verschil zou kunnen zijn dat 12 t/m 15-jarigen minder vaak uit gaan dan 16 en 17-jarige jongeren.

Opvallend is dat niemand van de 16 en 17-jarigen heeft aangegeven op en rond school te drinken. Dit betekent echter niet dat dit niet gebeurt maar dat jongeren vaker op andere plekken drinken. Uit onderzoek van STAP (2012) is namelijk gebleken dat 17% van de scholieren wel eens gedronken heeft onder schooltijd.

Figuur 5: Plaatsen waar jongeren van 16 en 17 jaar meestal drinken (in percentages)

De manieren waarop de 16 en 17-jarigen aan alcohol komen is weergegeven in Tabel 5. Van de 16 en 17-jarige jongeren krijgt 24% de alcohol meestal van de ouders. Dit is 20% minder dan bij de 12 t/m 15-jarigen. Dit kan betekenen dat 16 en 17-jarigen makkelijker zelf aan drank kunnen komen dan 12 t/m 15-jarigen.

Tabel 5. Hoe kom je meestal aan de alcohol die je drinkt (16 en 17 jaar)

	2016	
	Aantal	%
ik krijg het van mijn ouders	27	24%
ik krijg het van andere familieleden	5	4%
ik krijg het van vrienden	24	21%
ik koop het zelf	18	16%
anderen kopen het voor mij en ik betaal ze terug	29	25%
anders	11	10%

Van de 16 en 17-jarigen krijgt 14% de alcohol meestal van jongeren onder de 18 jaar. Dit is opvallend omdat 6% aangeeft de alcohol meestal zelf te kopen. Het lijkt er dan ook op dat niet alle jongeren deze vraag correct heeft ingevuld. De meeste jongeren hebben in de afgelopen vier weken 1 of 2

dagen alcohol gedronken (42%). Iets meer dan een kwart van de jongeren (27%) heeft de afgelopen weken 3 tot en met 5 dagen gedronken en 21% heeft geen enkele dag gedronken in de laatste vier weken.

De gemiddelde leeftijd waarop de 16 en 17-jarige jongeren voor het eerst een glas alcohol hebben gedronken is 15,1 jaar. In Tabel 6 wordt deze startleeftijd vergeleken met de startleeftijden van de onderzoeken uit 2011 en 2013. In vergelijking met 2011 is de startleeftijd in 2016 significant toegenomen. In 2016 drinken 16 en 17-jarige jongeren hun eerste glas alcohol ruim zeven maanden later dan 16 en 17-jarigen jaar deden in 2011.

Tabel 6. Hoe oud was je toen je voor het eerst een glas alcohol dronk? (16 t/m 17 jaar)

	2011		2013		2016	
	Gemiddelde	Standaard afwijking	Gemiddelde	Standaard afwijking	Gemiddelde	Standaard afwijking
Leeftijd in jaren	14,48	0,98	15,02	1,07	15,09	1,04

*vet en cursief is significant verschil t.o.v. 2011($p < 0,05$)

4.4. Ouders

4.4.1. Kennis van de negatieve gevolgen

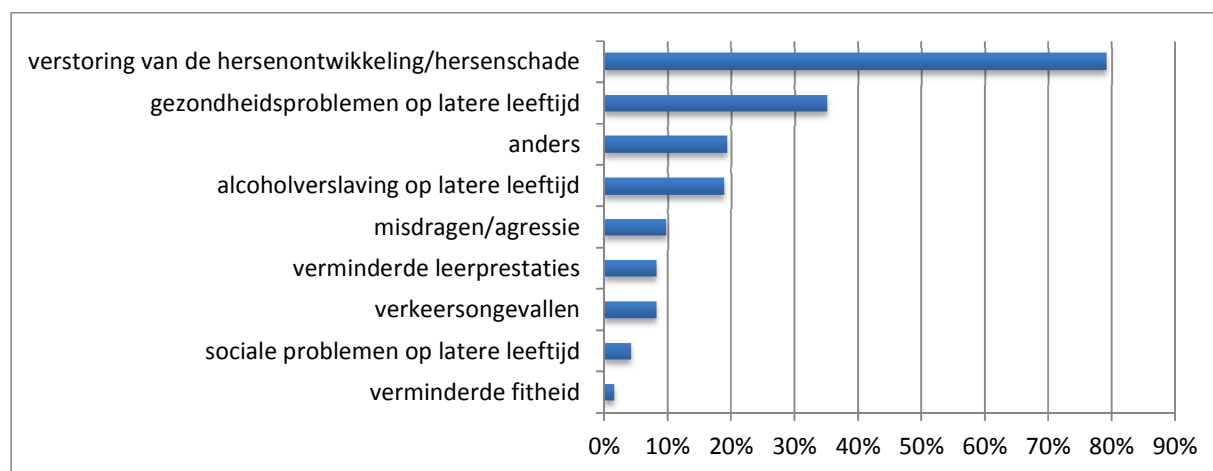
Zeven op de tien ouders (71%) geeft aan dat het drinken van alcohol onder de 18 jaar in alle gevallen schadelijk is (Tabel 7). Toch denkt 13% dat af en toe een glas alcohol geen kwaad kan en 15% dat af en toe slokje alcohol niet erg is.

Tabel 7. Denk je dat het voor een jongere onder de 18 de jaar schadelijk is om alcohol te drinken (lichamelijk of anders) (ouders)

	2016	
	Aantal	%
af en toe een slokje alcohol kan geen kwaad	28	15%
af en toe een glas alcohol kan geen kwaad	25	13%
regelmatig zelfstandig alcoholgebruik kan geen kwaad	2	1%
het drinken van alcohol op deze leeftijd is in alle gevallen schadelijk	133	71%

Van de ouders geeft 91% terecht aan dat het nogal schadelijk tot erg schadelijk is voor een jongere onder de 18 jaar om per maand minimaal één keer aangeschoten of dronken te zijn. Bijna alle ouders (96%) geven aan dat het drinken van 5 of meer glazen bij één gelegenheid altijd schadelijk is voor jongeren onder de 18 jaar en 3% vindt dit een beetje schadelijk. In 2013, toen de wettelijke alcoholgrens nog op 16 jaar lag, gaf 80% van de ouders aan dat binge drinken onder de 16 jaar altijd schadelijk is. Verder vindt 85% de gevolgen van alcoholgebruik bij jongeren onder de 18 jaar zo erg dat er iets aan gedaan moet worden.

Ook de ouders zijn gevraagd om de bij hen bekende schadelijke gevolgen van alcohol in te vullen. Een overzicht van de gegeven antwoorden is te zien in Figuur 6. Bij de ouders is 'hersenschade' met een ruime meerderheid (79%) het meest genoemde schadelijke gevolg van alcohol. Op de tweede plaats staat 'gezondheidsproblemen op latere leeftijd' met 35%. In vergelijking met 2011 en 2013 is alcoholverslaving iets vaker genoemd en verminderde leerprestaties iets minder. Geen van de ouders heeft de schadelijke gevolgen: schoolverzuim of onveilige seks genoemd.

Figuur 6. Gevolgen van alcoholgebruik volgens de ouders (in percentages)

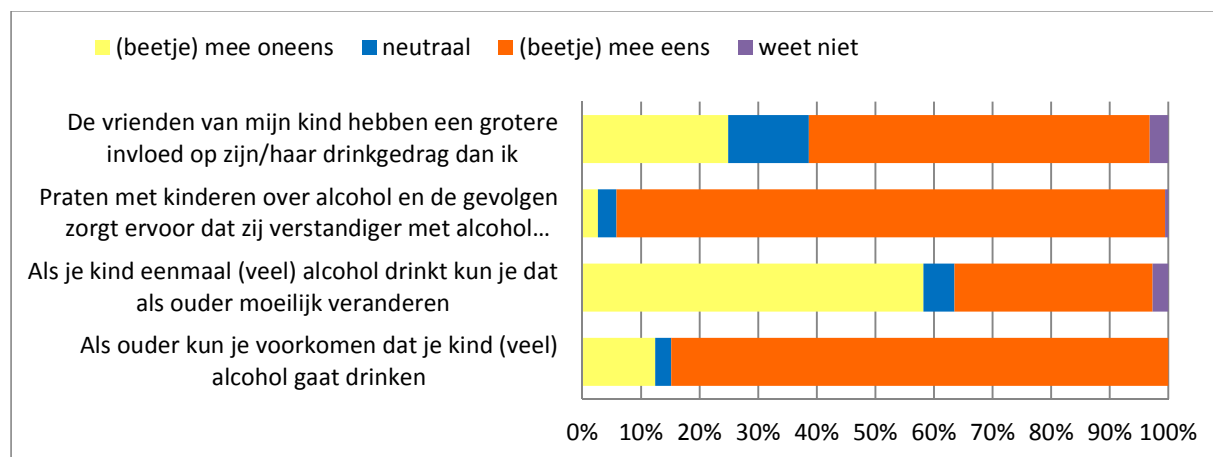
4.4.2. Kennis van het probleem en de normen

Van de ouders vindt 89% dat jongeren op te jonge leeftijd alcohol drinken. Acht op de tien (81%) is het (een beetje) eens met de stelling 'Jongeren onder de 18 jaar zouden helemaal geen alcohol mogen drinken'.

4.4.3. Kennis en gedrag binnen de opvoeding

Om te kijken in hoeverre ouders vinden dat opvoeding van invloed is op het alcoholgebruik van jongeren is de ouders een viertal stellingen voorgelegd (zie Figuur 7). Van de ouders denkt 84% dat je als ouder kunt voorkomen dat je kind (veel) alcohol gaat drinken. Tevens denkt 58% dat de invloed van de vrienden van hun kind groter is dan de eigen invloed. Dit is minder dan in voorgaande jaren. Zowel in 2011 als in 2013 gaf 68% van de ouders aan de invloed van de vrienden van hun kind groter te vinden dan de eigen invloed.

Ruim negen op de tien ouders (94%) denkt dat met kinderen praten over alcohol ervoor zorgt dat zij verstandiger met alcohol omgaan. Ook is te zien dat de meerderheid van de ouders (60%) het niet eens is met de stelling 'Als je kind eenmaal (veel) alcohol drinkt kun je dat als ouder moeilijk veranderen'.

Figuur 7. Kennis van de ouders over invloed van opvoeding op het alcoholgebruik door jongeren (in percentages)

Ook zijn de ouders een paar vragen gesteld naar eventuele regels omtrent alcoholgebruik die ze hebben afgesproken met hun kind. Van de ouders geeft 4% aan dat hun kind mag drinken wanneer hij/zij wil en 87% geeft aan wel een leeftijdsgrens te hebben. Tabel 8 geeft de leeftijdsgrenzen die ouders voor hun kind hebben opgesteld weer. Te zien is dat 18 jaar de meest voorkomende leeftijdsgrens is (54%) gevolgd door 16 jaar (20%). In 2013, toen de wettelijke alcoholgrens nog op 16 jaar lag, gaf 54% aan een leeftijdsgrens van 16 jaar te hebben en 23% zei een leeftijdsgrens van 18 jaar te hanteren. Het lijkt er dus op dat een groot deel van de ouders de nieuwe leeftijdsgrens al toepast binnen de opvoeding. Toch hanteert 35% nog steeds geen leeftijdsgrens of een leeftijdsgrens van onder de 18 jaar.

Tabel 8. Tot welke leeftijd mag uw kind niet drinken?

	2016	
	Aantal	%
weet niet	17	9%
mijn kind mag drinken wanneer hij of zij dat wil	7	4%
mijn kind mag niet drinken tot 15 jaar	1	1%
mijn kind mag niet drinken tot 16 jaar	36	20%
mijn kind mag niet drinken tot 17 jaar	18	10%
mijn kind mag niet drinken tot 18 jaar	99	54%
mijn kind mag niet drinken tot 19 jaar	1	1%
mijn kind mag niet drinken tot 20 jaar	1	1%
mijn kind mag niet drinken tot 21 jaar	3	2%

Acht op de tien (79%) ouders geeft aan in het laatste half jaar een goed gesprek met hun kind te hebben gehad over alcoholgebruik onder jongeren. Daarnaast drinkt 81% wel eens in het bijzijn van hun kind (zie Tabel 9).

Tabel 9. Drinkt u wel eens in het bijzijn van uw kind?

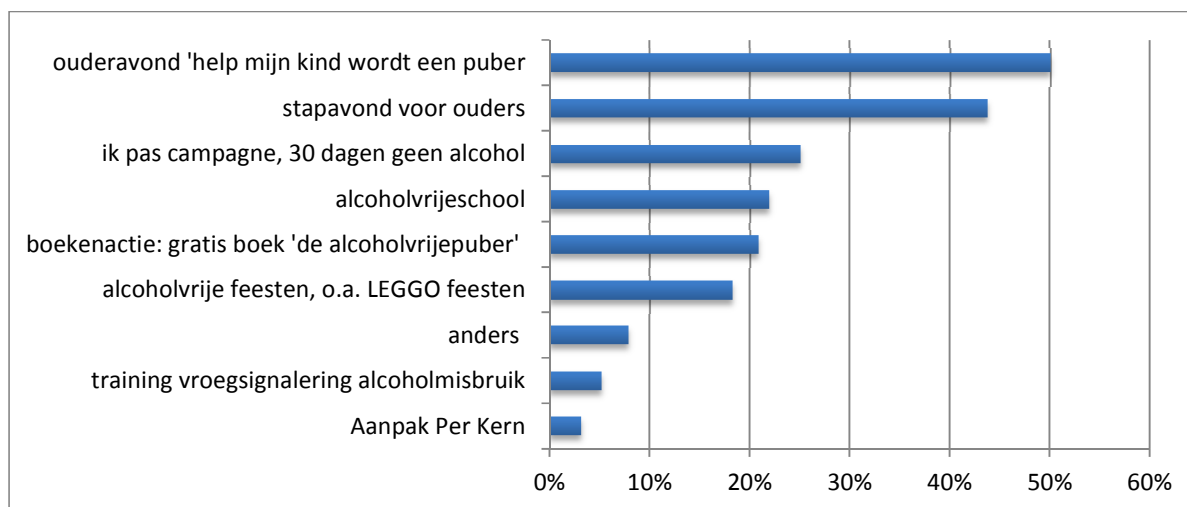
	2016	
	Aantal	%
ja, vaak	5	3%
ja, regelmatig	47	25%
ja, soms	51	27%
ja, heel soms	50	26%
nee, nooit	12	6%
nee, ik drink nooit alcohol	24	13%

4.4.4. Regelgeving alcoholgebruik

De ouders zijn gevraagd of jongeren onder de 18 jaar een boete kunnen krijgen wanneer zij in de horeca alcoholische drank proberen te bestellen. Het merendeel van de ouders (67%) geeft terecht aan dat je als jongere onder de 18 een boete kan krijgen als je alcohol bestelt in de horeca.

4.4.5. Meting bereik voorlichtingsactiviteiten

Bijna negen op de tien (88%) ouders vindt het een goede zaak wanneer de gemeente zich bezighoudt met het alcoholgebruik onder jongeren. Ook zijn de ouders gevraagd hoe bekend ze zijn met de verschillende activiteiten op het gebied van alcoholvoorlichting binnen Zeeland. Ruim acht op de tien (81%) heeft aangegeven één of meerdere van de acht genoemde alcoholvoorlichtingsactiviteiten van LZNVZ te kennen. In Figuur 8 is te zien dat de helft van de ouders bekend is met de ouderavond 'help mijn kind wordt een puber'. Daarnaast is ook de stapavond voor ouders redelijk goed bekend, 44% van de ondervraagde ouders geeft aan deze te kennen.

Figuur 8. Alcoholvoorlichtingsactiviteiten bekend bij ouders (in percentages)

Tenslotte geeft een tweederde meerderheid van de ouders (68%) aan bekend te zijn met de Zeeuwse campagne 'Laat ze niet (ver)zuipen!'.

5. Conclusie en discussie

5.1. Conclusie

Kennis van de negatieve gevolgen

De bekendste negatieve gevolgen bij zowel de jongeren als de ouders zijn 'hersenschade' en 'gezondheidsproblemen op latere leeftijd'. Dit was ook in de voorgaande jaren het geval. Ook werd door zowel de jongeren als de ouders 'in coma raken' of 'coma zuipen' veelal genoemd. Waarschijnlijk komt dit door de media aandacht dat dit onderwerp in de laatste jaren heeft gekregen. Nog vrijwel onbekende schadelijk gevolgen van alcohol zijn 'onveilige seks', 'schoolverzuim' en 'sociale problemen op latere leeftijd'.

Van de ouders geeft zeven op de tien terecht aan dat alcohol onder de 18 jaar altijd schadelijk voor de gezondheid is. De jongeren zijn zich hier echter minder van bewust. Van de 12 t/m 15-jarigen geeft 52% aan dat alcohol onder de 18 jaar altijd schadelijk is en slechts 29% van de 16 en 17-jarigen is hiermee bekend. Zowel de ouders als de jongeren zijn zeer goed op de hoogte van de gevaren van binge drinken. Jongeren van 12 t/m 15 jaren stellen de leeftijdsgrens voor het drinken van alcohol vaker op 18 jaar dan de 16 en 17-jarigen (68% t.o.v. 41%).

Draagvlak voor de norm 'geen alcohol onder de 18'

Van de 12 t/m 15-jarigen zegt 59% het eens te zijn met de stelling 'Jongeren onder de 18 jaar zouden helemaal geen alcohol mogen drinken'. Slechts een kwart (24%) van de 16 en 17-jarigen is het eens met deze stelling. Opvallend is dat bij de vraag 'Tot welke leeftijd mag een jongere volgens jou geen alcohol drinken' 74% van de 12 t/m 15-jarigen de leeftijdsgrens op 18 jaar of hoger zet. Bij de 16 en 17-jarigen legt 43% de norm op 18 jaar of hoger. Het zou kunnen dat een deel van de jongeren deze vraag geïnterpreteerd heeft als een vraag naar de wettelijke norm, in plaats van een vraag naar hun eigen mening.

Ook bij de ouders zien we dat het antwoord op de stelling 'Jongeren onder de 18 jaar zouden helemaal geen alcohol mogen drinken' afwijkt van de door hen gestelde leeftijdsgrenzen. Acht op de tien ouders (81%) zegt het namelijk eens te zijn met de stelling, maar slechts 57% zegt daadwerkelijk een alcoholgrens van 18 jaar (of ouder) te hanteren. Het lijkt er dan ook op dat het (af en toe) drinken van jongeren van 16 en 17 jaar nog steeds geaccepteerd wordt, zowel bij de ouders als bij de jongeren. Zo geeft 20% van de ouders aan dat hun kind mag drinken vanaf 16 jaar en 10% dat hun kind vanaf 17 jaar mag drinken.

Wanneer jongeren af en toe van hun ouders alcohol mogen drinken zorgt dit ervoor dat jongeren zelf ook vinden dat er onder de leeftijdsgrens van 18 jaar gedronken mag worden. Uit onderzoek van het CBS (2016) is gebleken dat jongeren die ooit wel eens alcohol hebben gedronken een lagere leeftijdsgrens voor alcohol aangeven dan jongeren die nog nooit alcohol hebben gedronken. Een extra analyse laat hetzelfde resultaat in dit onderzoek zien. Jongeren die wel eens iets met alcohol hebben gedronken geven gemiddeld aan dat de leeftijdsgrens voor alcohol op 16,8 jaar zou moeten liggen. Terwijl jongeren die nog nooit iets met alcohol hebben gedronken gemiddeld een leeftijdsgrens van 18 jaar hebben ingevuld. Dit verschil is significant ($p < 0,05$).

Verder vindt driekwart van de jongeren (zowel 16-minners als 16-plussers) dat jongeren op te jonge leeftijd alcohol drinken en geeft 72% van de 12 t/m 15-jarigen aan de gevolgen van alcoholgebruik onder de 18 jaar zo ernstig te vinden dat er iets aan gedaan moet worden, tegenover 45% van de 16

en 17-jarigen. Voor de volwassenen liggen deze percentages hoger. Ongeveer negen op de tien ouders (89%) vindt dat jongeren te vroeg alcohol drinken en 85% vindt de schadelijke gevolgen van alcohol onder de 18 jaar zo erg dat er iets aan gedaan moet worden. Acht op de tien ouders (81%) drinkt wel eens alcohol in het bijzijn van hun kind.

'Nee' kunnen zeggen tegen alcohol

Het overgrote deel van de jongeren denkt nee te kunnen zeggen tegen alcohol wanneer vrienden/vriendinnen wel drinken en wanneer ze een glas alcohol aangeboden zouden krijgen.

Drinkgedrag van de jongeren

Ruim acht op de tien 16 en 17-jarigen (83%) en 43% van de 12 t/m 15-jarigen heeft wel eens iets met alcohol gedronken. Van de 16 en 17-jarigen die ooit alcohol hebben gedronken geeft 79% aan in de laatste 4 weken alcohol te hebben gedronken. Van de 12 t/m 15-jarigen heeft 43% aangegeven in de laatste 4 weken te hebben gedronken. De gemiddelde startleeftijd waarop een jongere van 12 t/m 15 jaar voor het eerst een glas alcohol drinkt is 13 jaar. Voor 16 en 17-jarigen ligt de gemiddelde startleeftijd op 15,1 jaar. In 2016 starten 16 en 17-jarige jongere significant later met het drinken van hun eerste glas alcohol dan 16 en 17-jarigen in 2011. Dit verschil is ruim 7 maanden.

Zowel de 12 t/m 15-jarigen als de 16 en 17-jarigen drinken voornamelijk thuis met anderen of bij anderen thuis. De 16 en 17-jarigen drinken daarnaast ook vaak in de horeca. Van de 12 t/m 15-jarigen krijgt 44% de alcohol meestal van de ouders. Voor 16 en 17-jarige jongeren is dit 24%. De 16 en 17-jarigen krijgen hun alcohol in vergelijking met de 12 t/m 15-jarigen vaker van vrienden en laat het vaker door anderen halen. Ook kopen ze de alcohol vaker zelf. Van de jongeren van 12 t/m 15 jaar geeft 31% de alcohol meestal van jongeren onder de 18 jaar te krijgen tegenover 14% van de 16 en 17-jarigen. Het lijkt erop dat een deel van de 16 en 17-jarigen deze vraag foutief of sociaal wenselijk heeft ingevuld, aangezien 16% van deze groep aangeeft de alcohol meestal zelf te kopen.

Rol van de ouders in het drinkgedrag van de jongeren

Ruim negen op de tien ouders (94%) geeft aan dat praten met kinderen over alcohol ervoor zorgt dat ze verstandiger met alcohol omgaan. Ook geeft het overgrote deel (84%) aan het (een beetje) eens te zijn met de stelling dat je als ouder kunt voorkomen dat je kind (veel) gaat drinken. Zes op de tien ouders (58%) zegt het niet eens te zijn met de stelling 'als je kind eenmaal (veel) alcohol drinkt kun je daar als ouder weinig aan doen'. Tenslotte geeft 58% van de ouders aan dat vrienden/vriendinnen van hun kind meer invloed op zijn/haar drinkgedrag hebben dan zichzelf, in 2013 was dit nog 68%.

Meting bereik voorlichtingsactiviteiten

Bijna negen op de tien ouders (88%) geeft aan het een goede zaak te vinden wanneer de gemeente zich bezighoudt met het alcohol gebruik onder jongeren. Ook geeft 81% aan minimaal één activiteit van de Zeeuwse alcoholcampagne LZNVZ te kennen. Tweederde van de ouders geeft aan bekend te zijn met de campagne LZNVZ. Dit is een significante toename in vergelijking met 2011, toen gaf 56% van de volwassenen aan de campagne te kennen.

5.2. Discussie

In dit derde draagvlakonderzoek in opdracht van LZNVZ is in overeenstemming met de opdrachtgever een andere methodiek toegepast dan in de voorgaande onderzoeken. Zo is de manier van data verzamelen veranderd van telefonische interviews naar digitale vragenlijsten waarbij men maar één keer per post werd benaderd voor deelname. De respons die behaald is met deze manier is erg laag. De bruikbare respons bedroeg 12,8% voor de jongeren en 9% voor de volwassenen. De gepresenteerde resultaten in dit rapport mogen dan ook niet gegeneraliseerd worden naar de Zeeuwse populatie.

Ook kan de nieuwe methodiek hebben gezorgd voor eerlijkere antwoorden. Het is bekend dat mensen eerder geneigd zijn sociaal wenselijk te antwoorden wanneer zij worden geïnterviewd dan wanneer ze in hun eentje een vragenlijst invullen. Hierdoor is het mogelijk dat beladen vragen zoals 'Op hoeveel dagen heb je in de laatste 4 weken alcohol gedronken?' door jongeren eerlijker zijn ingevuld. Het zou dan kunnen lijken alsof jongeren meer drinken terwijl dit in werkelijkheid niet zo is. Toch zijn sociaal wenselijke antwoorden ook in dit onderzoek niet uit te sluiten. Zo zijn er in de resultaten en in de conclusie een aantal inconsistenties beschreven in de antwoorden die het gevolg zouden kunnen zijn van sociaal wenselijk antwoorden. Deze inconsistenties zouden echter ook veroorzaakt kunnen zijn door de manier waarop de vraag is gesteld.

Naast een verandering in de methodiek van het onderzoek is ook de wettelijke leeftijdsgrens voor het gebruik van alcohol veranderd van 16 naar 18 jaar. In overleg met de opdrachtgever is besloten om jongeren in de leeftijd van 12 t/m 17 jaar te benaderen in twee aparte steekproefkaders. In de voorgaande onderzoeken is dit niet gedaan. Hierdoor is het eigenlijk niet goed mogelijk om cijfers te vergelijken met de voorgaande onderzoeken. Op verzoek van LZNVZ is dit toch voor een aantal vragen gedaan.

6. Aanbevelingen

De norm van 18 jaar lijkt nog niet volledig geaccepteerd. Zo vinden de jongeren van 16 en 17 jaar veelal dat zij vanaf een leeftijd onder de 18 jaar zouden mogen drinken en denkt een ruime meerderheid dat af en toe een glas of een slokje alcohol onder de 18 jaar geen kwaad kan. Ook drie op de tien ouders geeft aan dat hun kind op 16 of 17-jarige leeftijd mag drinken. De jongeren van 12 t/m 15 jaar zijn het vaker dan de zojuist genoemde groepen eens met geen alcohol onder de 18 jaar. Een oorzaak hiervoor zou kunnen zijn dat 16 en 17-jarigen en ouders nog goed weten dat de alcoholgrens voorheen op 16 jaar lag. Het CBS (2016) stelt dat het aannemelijk is dat over een paar jaar deze verschillen in acceptatie van de norm 'geen alcohol onder de 18 jaar' minder groot zullen zijn. Het is dan ook aan te raden om over een aantal jaar weer een onderzoek te doen om te kijken of dit daadwerkelijk is gebeurd.

Het wordt echter wel steeds moeilijker om respondenten te vinden voor survey-onderzoek en vooral jongeren vullen een vragenlijst vaak niet in. Een manier die respons onder de jeugd garandeert is door vragenlijsten af te laten nemen op scholen. Scholen worden echter overspoeld met dit soort vragen en kunnen lang niet altijd meewerken. Om een goede respons te krijgen onder jongeren is het belangrijk om te weten wat de doelgroep beweegt tot het invullen van een vragenlijst. Dit zou gedaan kunnen worden door in gesprek te gaan met een aantal jongeren. Vervolgens kan de methodiek op de resultaten van deze gesprekken worden bepaald.

7. Referenties

1. Rapport draagvlak onderzoek onder ouders en jongeren. Laat ze niet (ver)zuipen. GGD zeeland, april 2011.
2. Rapport draagvlak onderzoek onder ouders en jongeren. Laat ze niet (ver)zuipen. GGD zeeland, november 2013.
3. Rapport drinken op school in Zeeland. Onderzoek naar het alcoholbeleid en het alcoholgebruik in het voortgezet (sepciaal) onderwijs in Zeeland, 2012.
4. Onderzoek belevingen. Meningen van jongeren over alcoholgebruik. CBS, 2016.

8. Bijlage

8.1. Bijlage 1 – Resultaten

8.1.1. Jongeren van 12 t/m 15 jaar

	Aantal	%
Tot welke leeftijd mag een jongere volgens jou geen alcohol drinken		
weet niet	3	2%
leeftijd maakt niet uit, een jongere mag drinken wanneer hij/zij wil	4	3%
10	1	1%
11	1	1%
13	1	1%
14	1	1%
15	7	6%
16	15	12%
17	5	4%
18	79	64%
19	1	1%
20	3	2%
21	3	2%

	Aantal	%
Denk je dat het voor een jongere onder de 18 jaar schadelijk is om alcohol te drinken (lichamelijk of anders)		
af en toe een slokje alcohol kan geen kwaad	38	31%
af en toe een glas alcohol kan geen kwaad	21	17%
regelmatig zelfstandig alcoholgebruik kan geen kwaad	1	1%
het drinken van alcohol op deze leeftijd is in alle gevallen schadelijk	64	52%

	Aantal	%
Hoe schadelijk denk je dat het voor een jongere onder de 18 jaar is om bij één gelegenheid 5 glazen alcohol of meer te drinken (binge drinken)		
niet schadelijk	1	1%
beetje schadelijk	13	10%
nogal schadelijk	36	29%
erg schadelijk	72	58%
weet niet	2	2%

	niet geselecteerd		geselecteerd	
	Aantal	%	Aantal	%
gezondheidsproblemen op latere leeftijd	104	81%	24	19%
sociale problemen op latere leeftijd	128	100%	0	0%
alcoholverslaving op latere leeftijd	114	89%	14	11%
verkeersongevallen	125	98%	3	2%
misdragen/agressie	123	96%	5	4%
onveilige seks	128	100%	0	0%
schoolverzuim	128	100%	0	0%
verminderde leerprestaties	124	97%	4	3%
verminderde fitheid	123	96%	5	4%
verstoring van de hersenontwikkeling/hersenschade	41	32%	87	68%
anders	98	77%	30	23%

	mee oneens		beetje mee oneens		neutraal		beetje mee eens		mee eens		weet niet	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
De gevolgen van alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar zijn zo ernstig dat er iets aan gedaan moet worden	4	3%	11	9%	17	14%	39	32%	49	40%	3	2%
Jongeren drinken op te jonge leeftijd alcohol	9	7%	8	7%	11	9%	31	25%	60	49%	3	2%
Jongeren onder de 18 jaar zouden helemaal geen alcohol mogen drinken	23	19%	14	11%	14	11%	31	25%	41	33%	0	0%

	dat lukt me zeker wel		dat lukt me waarschijnlijk wel		dat lukt me waarschijnlijk niet		dat lukt me zeker niet		weet niet	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Lukt het jou om geen alcohol te drinken als je vrienden/vriendinnen wel drinken	62	50%	43	35%	9	7%	3	2%	6	5%
Lukt het jou om geen alcohol te drinken als je vrienden/vriendinnen je een glas alcohol aanbieden	67	54%	39	32%	9	7%	4	3%	4	3%

		Aantal	%
Heb je wel eens iets met alcohol gedronken	1 ja	53	43%
	2 nee	70	57%

	1 geselecteerd		2 niet geselecteerd	
	Aantal	%	Aantal	%
thuis, alleen	8	15%	45	85%
thuis, met anderen	33	62%	20	38%
bij anderen thuis	16	30%	37	70%
in een (zuip)keet	4	8%	49	92%
op en rond school	1	2%	52	98%
op een schoolfeest	2	4%	51	96%
in een discotheek	4	8%	49	92%
in een café, bar, snackbar of op een terras	4	8%	49	92%
in een restaurant	3	6%	50	94%
in de sportkantine of bij een vereniging	0	0%	53	100%
op straat, in een park of ergens anders buiten (en dan niet op een terras)	3	6%	50	94%
anders namelijk	6	11%	47	89%

		Aantal	%
Hoe kom je meestal aan de alcohol die je drinkt	anderen kopen het voor mij en ik betaal het ze terug	6	14%
	anders, namelijk:	6	14%
	ik koop het zelf (bijv. in een winkel, bar, keet/hok)	3	7%
	ik krijg het van andere familieleden	3	7%
	ik krijg het van mijn ouders	19	44%
	ik krijg het van vrienden	6	14%

		Aantal	%
Hoe oud is/zijn de personen van wie je de alcohol meestal krijgt	jonger dan 18 jaar	5	31%
	ouder dan 18 jaar	10	63%
	weet niet	1	6%

	Aantal	%
Op hoeveel dagen heb je in de laatste 4 weken alcohol gedronken		
geen enkele dag	31	57%
1 of 2 dagen	16	30%
3 tm 5 dagen	5	9%
6 tm 9 dagen	1	2%
10 tm 19 dagen	0	0%
20 tm 29 dagen	0	0%
30+ dagen	1	2%

	Aantal	%
Hoe oud was je toen je voor het eerst een glas alcohol dronk		
9	1	3%
10	1	3%
11	3	9%
12	3	9%
13	13	39%
14	9	27%
15	3	9%

8.1.2. Jongeren van 16 en 17 jaar

	Aantal	%
Tot welke leeftijd mag een jongere volgens jou geen alcohol drinken	weet niet	4 3%
	leeftijd maakt niet uit, een jongere mag drinken wanneer hij/zij wil	6 4%
	12	1 1%
	14	6 4%
	15	5 4%
	16	51 37%
	17	5 4%
	18	53 38%
	20	2 1%
	21	4 3%
	23	2 1%

	Aantal	%
Denk je dat het voor een jongere onder de 18 jaar schadelijk is om alcohol te drinken (lichamelijk of anders)	af en toe een slokje alcohol kan geen kwaad	26 19%
	af en toe een glas alcohol kan geen kwaad	69 49%
	regelmatig zelfstandig alcoholgebruik kan geen kwaad	5 4%
	het drinken van alcohol op deze leeftijd is in alle gevallen schadelijk	40 29%

	Aantal	%
Hoe schadelijk denk je dat het voor een jongere onder de 18 jaar is om bij één gelegenheid 5 glazen alcohol of meer te drinken (binge drinken)	niet schadelijk	1 1%
	beetje schadelijk	41 29%
	nogal schadelijk	55 39%
	erg schadelijk	42 30%
	weet niet	2 1%

	niet geselecteerd		geselecteerd	
	Aantal	%	Aantal	%
gezondheidsproblemen op latere leeftijd	87	60%	57	40%
sociale problemen op latere leeftijd	144	100%	0	0%
alcoholverslaving op latere leeftijd	129	90%	15	10%
verkeersongevallen	138	96%	6	4%
misdragen/agressie	140	97%	4	3%
onveilige seks	144	100%	0	0%
schoolverzuim	144	100%	0	0%
verminderde leerprestaties	142	99%	2	1%
verminderde fitheid	142	99%	2	1%
verstoring van de hersenontwikkeling/hersenschade	45	31%	99	69%
anders	104	72%	40	28%

	Aantal	%
Heb je wel eens iets met alcohol gedronken	115	83%
	24	17%

	geselecteerd		niet geselecteerd	
	Aantal	%	Aantal	%
thuis, alleen	7	6%	108	94%
thuis, met anderen	63	55%	52	45%
bij anderen thuis	76	66%	39	34%
in een (zuip)keet	6	5%	109	95%
op en rond school	0	0%	115	100%
op een schoolfeest	13	11%	102	89%
in een discotheek	37	32%	78	68%
in een café, bar, snackbar of op een terras	50	43%	65	57%
in een restaurant	13	11%	102	89%
in de sportkantine of bij een vereniging	12	10%	103	90%
op straat, in een park of ergens anders buiten (en dan niet op een terras)	7	6%	108	94%
anders namelijk	11	10%	104	90%

	mee oneens		beetje mee oneens		neutraal		beetje mee eens		mee eens		weet niet	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
De gevolgen van alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar zijn zo ernstig dat er iets aan gedaan moet worden	16	12%	20	14%	38	27%	33	24%	29	21%	3	2%
Jongeren drinken op te jonge leeftijd alcohol	7	5%	11	8%	17	12%	56	40%	47	34%	1	1%
Jongeren onder de 18 jaar zouden helemaal geen alcohol mogen drinken	61	44%	32	23%	13	9%	19	14%	14	10%	1	1%

	dat lukt me zeker wel		dat lukt me waarschijnlijk wel		dat lukt me waarschijnlijk niet		dat lukt me zeker niet		weet niet	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Lukt het jou om geen alcohol te drinken als je vrienden/vriendinnen wel drinken	84	60%	35	25%	14	10%	3	2%	3	2%
Lukt het jou om geen alcohol te drinken als je vrienden/vriendinnen je een glas alcohol aanbieden	79	57%	31	22%	17	12%	5	4%	7	5%

		Aantal	%
Hoe kom je meestal aan de alcohol die je drinkt	anderen kopen het voor mij en ik betaal het ze terug	29	25%
	anders, namelijk:	11	10%
	ik koop het zelf (bijv. in een winkel, bar, keet/hok)	18	16%
	ik krijg het van andere familieleden	5	4%
	ik krijg het van mijn ouders	27	24%
	ik krijg het van vrienden	24	21%

		Aantal	%
Hoe oud is/zijn de personen van wie je de alcohol meestal krijgt	jonger dan 18 jaar	8	14%
	ouder dan 18 jaar	47	82%
	weet niet	2	4%

		Aantal	%
Op hoeveel dagen heb je in de laatste 4 weken alcohol gedronken	geen enkele dag	24	21%
	1 of 2 dagen	48	42%
	3 tm 5 dagen	31	27%
	6 tm 9 dagen	9	8%
	10 tm 19 dagen	2	2%
	20 tm 29 dagen	1	1%
	30+ dagen	0	0%

		Aantal	%
Hoe oud was je toen je voor het eerst een glas alcohol dronk	12	1	1%
	13	6	6%
	14	22	21%
	15	36	34%
	16	35	33%
	17	6	6%

8.1.3. Ouders

	Aantal	%
Denkt u dat het voor een jongere onder de 18 schadelijk is om alcohol te drinken (lichamelijk of anders)	28	15%
af en toe een slokje alcohol kan geen kwaad	25	13%
af en toe een glas alcohol kan geen kwaad	2	1%
regelmatig zelfstandig alcoholgebruik kan geen kwaad	133	71%
het drinken van alcohol op deze leeftijd is in alle gevallen schadelijk		

	niet geselecteerd		geselecteerd	
	Aantal	%	Aantal	%
gezondheidsproblemen op latere leeftijd	124	65%	68	35%
sociale problemen op latere leeftijd	184	96%	8	4%
alcoholverslaving op latere leeftijd	157	82%	35	18%
verkeersongevallen	176	92%	16	8%
misdragen/agressie	173	90%	19	10%
onveilige seks	192	100%	0	0%
schoolverzuim	192	100%	0	0%
verminderde leerprestaties	176	92%	16	8%
verminderde fitheid	189	98%	3	2%
verstoring van de hersenontwikkeling/hersenschade	40	21%	152	79%
anders	155	81%	37	19%

	Aantal	%
Tot welke leeftijd mag uw kind niet drinken	17	9%
weet niet	7	4%
nee, mijn kind mag drinken wanneer hij/zij wil	1	1%
15	36	20%
16	18	10%
17	99	54%
18	1	1%
19	1	1%
20	3	2%
21		

	niet schadelijk		beetje schadelijk		nogal schadelijk		erg schadelijk		weet niet	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Hoe schadelijk denkt u dat het voor een jongere onder de 18 jaar is om per maand minimaal 1 keer dronken of aangeschoten te zijn	1	1%	15	8%	41	22%	130	69%	1	1%
Hoe schadelijk denkt u dat het is voor een jongere onder de 18 om bij 1 gelegenheid 5 glazen alcohol of meer te drinken	0	0%	6	3%	35	18%	148	78%	1	1%

	Aantal	%
Houdt u in de gaten of uw kind ja zich houdt aan uw regels voor het drinken van alcohol	176	94%
nee	6	3%
niet van toepassing , omdat ik geen regels stel aan het drinkgedrag van mijn kind	5	3%

	Aantal	%
Heeft u in het laatste half jaar een goed gesprek gehad met uw kind over alcoholgebruik onder jongeren	147	79%
nee	36	19%
weet niet	3	2%

	mee oneens		beetje mee oneens		neutraal		beetje mee eens		mee eens		weet niet	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
De gevolgen van alcohol gebruik bij jongeren onder de 18 zijn zo ernstig dat er iets aan gedaan moet worden	5	3%	6	3%	16	9%	20	11%	139	75%	0	0%
Jongeren drinken op te jonge leeftijd alcohol	4	2%	1	1%	12	6%	23	12%	142	77%	3	2%
Jongeren onder de 18 jaar zouden helemaal geen alcohol mogen drinken	11	6%	20	11%	5	3%	34	18%	117	63%	0	0%
Als ouder kun je voorkomen dat je kind (veel) alcohol gaat drinken	11	6%	12	6%	5	3%	88	48%	69	37%	0	0%
Als je kind eenmaal (veel) alcohol drinkt kun je dat als ouder moeilijk veranderen	68	36%	42	22%	10	5%	44	23%	20	11%	5	3%
Praten met kinderen over alcohol en de gevolgen zorgt ervoor dat zij verstandiger met alcohol omgaan	4	2%	1	1%	6	3%	35	19%	142	75%	1	1%
De vrienden van mijn kind hebben een grotere invloed op zijn/haar drinkgedrag dan ik	23	12%	24	13%	26	14%	65	34%	45	24%	6	3%

		Aantal	%
Drinkt u wel eens alcohol in het bijzijn van uw kind	ja, vaak	5	3%
	ja, regelmatig	46	25%
	ja, soms	51	27%
	ja, heel soms	49	26%
	nee, nooit	12	6%
	nee, ik drink nooit alcohol	24	13%

		Aantal	%
Als jongere onder de 18 jaar kun je een boete krijgen als je alcoholische drank bestelt in de horeca	juist	126	67%
	onjuist	40	21%
	weet niet	21	11%

		Aantal	%
Vindt u het een goede zaak wanneer de gemeente zich bezig houdt met het alcoholgebruik van jongeren	dat vind ik goed	164	88%
	dat vind ik niet goed	7	4%
	geen mening	16	9%

	niet geselecteerd		geselecteerd	
	Aantal	%	Aantal	%
stapavond voor ouders	108	56%	84	44%
ouderavond "help mijn kind wordt een puber"	96	50%	96	50%
Ik pas campagne, 30 dagen geen alcohol	144	75%	48	25%
Alcoholvrije school	150	78%	42	22%
alcoholvrije feesten, o.a. LEGGO feesten	157	82%	35	18%
Boenkenactie: gratis ophalen van het boek "De alcoholvrije puber" van Nico van der Lely	152	79%	40	21%
Aanpak Per Kern	186	97%	6	3%
training vroegsignalering alcoholmisbruik	182	95%	10	5%
anders namelijk	177	92%	15	8%

	Aantal	%
Kent u de campagne laat ze niet verzuipen	1 ja	127 68%
	2 nee	60 32%

8.2. Bijlage 2 – vragenlijst

8.2.1. Jongeren

Fijn dat je meedoet met dit Zeeuwse Alcoholonderzoek. Met dit onderzoek willen we te weten komen hoe jongeren over alcohol denken, wat jullie over alcohol weten en hoe jullie met alcohol omgaan.

Allereerst willen we graag het volgende van je weten:

Ik ben .. jaar

Ik ben een jongen/meisje

Voordat we met de vragen beginnen hebben we hieronder nog een aantal belangrijke **tips** voor je:

- Kies altijd het antwoord dat het beste bij je past.
- Er zijn geen goede of foute antwoorden. Het gaat om jouw mening en jouw ervaringen.
- Het is belangrijk dat je alle vragen beantwoordt, ook al vind je het soms moeilijk om een antwoord te geven.
- Dit onderzoek is vertrouwelijk. Dat betekent dat aan jouw antwoorden geen naam of adres gekoppeld kan worden. Niemand komt dus te weten wat jij hebt ingevuld.

Veel succes!

Jv1 Tot welke leeftijd mag een jongere volgens jou GEEN alcohol drinken?

1 tot .. jaar

2 leeftijd maakt niet uit, een jongere mag drinken wanneer hij/zij wil

3 weet niet

Jv2 Denk je dat het voor een jongere onder de 18 jaar schadelijk is om alcohol te drinken (lichamelijk of anders)?

1 af en toe een slokje alcohol kan geen kwaad

2 af en toe een glas alcohol kan geen kwaad

3 regelmatig alcoholgebruik kan geen kwaad

4 het drinken van alcohol op deze leeftijd is in alle gevallen schadelijk

Jv3 Hoe schadelijk denk je dat het voor een jongere onder de 18 jaar is om bij één gelegenheid 5 glazen alcohol of meer te drinken? Dit wordt ook wel 'binge drinken' genoemd.

- 1 niet schadelijk
- 2 beetje schadelijk
- 3 nogal schadelijk
- 4 erg schadelijk
- 5 weet niet

Jv4 Welke schadelijke gevolgen van alcohol (zowel directe gevolgen als gevolgen op latere leeftijd) zou je zo spontaan kunnen bedenken?

Jv5 Wat vind je van de volgende stelling?

De gevolgen van alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar zijn zo ernstig dat er iets aan gedaan moet worden

- 1 mee oneens
- 2 beetje mee oneens
- 3 neutraal
- 4 beetje mee eens
- 5 mee eens
- 6 weet niet

Jv6 Wat vind je van de volgende stelling?

Jongeren drinken op te jonge leeftijd alcohol

- 1 mee oneens
- 2 beetje mee oneens
- 3 neutraal
- 4 beetje mee eens
- 5 mee eens
- 6 weet niet

Jv7 Wat vind je van de volgende stelling?

Jongeren onder de 18 jaar zouden helemaal geen alcohol mogen drinken

- 1 mee oneens
- 2 beetje mee oneens
- 3 neutraal
- 4 beetje mee eens
- 5 mee eens
- 6 weet niet

Stel, je bent met je vrienden/vriendinnen en hebt je voorgenomen om geen alcohol te drinken.

Jv8 Lukt het jou om geen alcohol te drinken als je vrienden/vriendinnen wel drinken?

- 1 dat lukt me zeker wel
- 2 dat lukt me waarschijnlijk wel
- 3 dat lukt me waarschijnlijk niet
- 4 dat lukt me zeker niet
- 5 weet niet

Jv9 Lukt het jou om geen alcohol te drinken als je vrienden/vriendinnen je een glas alcohol aanbieden?

- 1 dat lukt me zeker wel
- 2 dat lukt me waarschijnlijk wel
- 3 dat lukt me waarschijnlijk niet
- 4 dat lukt me zeker niet
- 5 weet niet

Jv10 Heb je wel eens iets met alcohol gedronken?

- 1 Ja (→ Jv11 t/m Jv15)
- 2 Nee (→ JV16)

Jv11 Als je alcohol drinkt, waar is dit dan meestal? *Je mag maximaal drie antwoorden geven; als je op meer plekken alcohol drinkt, geef dan alleen de drie belangrijkste aan.*

thuis, alleen

thuis, met anderen

bij anderen thuis

in een (zuip)keet

op en rond school

op een schoolfeest

in een discotheek

in een café, bar, snackbar of op een terras

in een restaurant

in de sportkantine of bij een vereniging

op straat, in een park of ergens anders buiten (en dan niet op een terras)

ergens anders, namelijk: _____

Jv12 Hoe kom je meestal aan de alcohol die je drinkt? *Je mag hier maar één antwoord geven.*

1 ik koop het zelf (bijv. in een winkel, bar, keet/hok) (→Jv14)

2 anderen kopen het voor mij en ik betaal ze terug (→Jv13)

3 ik krijg het van vrienden (→Jv13)

4 ik krijg het van mijn ouders (→Jv14)

5 ik krijg het van andere familieleden (→Jv13)

6 anders, namelijk:

(→Jv14)

--

Jv13 Hoe oud is/zijn de persoon/personen van wie je de alcohol meestal krijgt?

1 jonger dan 18 jaar

2 ouder dan 18 jaar

3 weet ik niet

Jv14 Op hoeveel dagen heb je in de laatste 4 weken alcohol gedronken?

1 geen enkele dag

2 1 of 2 dagen

3 3 t/m 5 dagen

4 6 t/m 9 dagen

5 10 t/m 19 dagen

6 20 t/m 29 dagen

7 30 dagen of meer

Jv15 Hoe oud was je toen je voor het eerst een glas alcohol dronk?

.. jaar

Jv16 Heb je nog opmerkingen of toelichtingen. Vul deze dan hieronder in.

Bedankt voor het meedoen!

Voor meer vragen over alcohol kun je kijken op www.laatzienietverzuipen.nl , www.alcoholinfo.nl of bellen naar de alcoholinfolijn (tel 0900-1995).

Wil je de resultaten van het onderzoek ontvangen? Vul dan hier je emailadres in.

8.2.2. Ouders

Bedankt voor uw deelname aan dit Zeeuwse alcoholonderzoek. Doel van dit onderzoek is inzicht te krijgen in de houding, kennis en het gedrag over het gebruik van alcohol onder jongeren.

Allereerst zouden we graag uw leeftijd en geslacht willen weten.

Wat is uw leeftijd?

Ik ben een man/vrouw

Belangrijke **tips** voordat u de vragenlijst invult:

- Kies altijd het antwoord dat het beste bij u past.
- Er zijn geen goede of foute antwoorden. Het gaat om uw mening en uw ervaringen.
- Het is belangrijk dat u alle vragen beantwoordt, ook al vindt u het soms moeilijk om een antwoord te geven.
- Dit onderzoek is vertrouwelijk. Dat betekent dat aan uw antwoorden geen naam of adres gekoppeld kan worden. Niemand komt dus te weten wat u hebt ingevuld.

Veel succes!

V1 Denkt u dat het voor een jongere onder 18 jaar schadelijk is om alcohol te drinken (lichamelijk of anders)? Kies het antwoord dat het beste bij u past.

- 1 af en toe een slokje alcohol kan geen kwaad
- 2 af en toe een glas alcohol kan geen kwaad
- 3 regelmatig zelfstandig alcoholgebruik kan geen kwaad
- 4 het drinken van alcohol op deze leeftijd is in alle gevallen schadelijk

V2 Hoe schadelijk denkt u dat het voor een jongere onder de 18 jaar is om per maand minimaal één keer dronken of aangeschoten zijn?

- 1 niet schadelijk
- 2 beetje schadelijk
- 3 nogal schadelijk
- 4 erg schadelijk
- 5 weet niet

V3 Hoe schadelijk denkt u dat het voor een jongere onder de 18 jaar is om bij één gelegenheid 5 glazen alcohol of meer drinken? Dit wordt ook wel 'binge drinken' genoemd.

- 1 niet schadelijk
- 2 beetje schadelijk
- 3 nogal schadelijk
- 4 erg schadelijk
- 5 weet niet

V4 Welke schadelijke gevolgen van alcohol (zowel directe gevolgen als gevolgen op latere leeftijd) zou u zo spontaan kunnen bedenken?

V5 Wat vindt u van de volgende stelling?

De gevolgen van alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar zijn zo ernstig dat er iets aan gedaan moet worden:

- 1 mee oneens
- 2 beetje mee oneens
- 3 neutraal
- 4 beetje mee eens
- 5 mee eens
- 6 weet niet

V6 Wat vindt u van de volgende stelling?

Jongeren drinken op te jonge leeftijd alcohol:

- 1 mee oneens
- 2 beetje mee oneens
- 3 neutraal
- 4 beetje mee eens
- 5 mee eens
- 6 weet niet

V7 Wat vindt u van de volgende stelling?

Jongeren onder de 18 jaar zouden helemaal geen alcohol mogen drinken:

- 1 mee oneens
- 2 beetje mee oneens
- 3 neutraal
- 4 beetje mee eens
- 5 mee eens
- 6 weet niet

V8 Geeft u voor de volgende uitspraken aan in welke mate u het daarmee eens bent: (antwoord categorieën: mee oneens, beetje mee oneens, neutraal, beetje mee eens, mee eens, weet niet)

- a als ouder kun je voorkómen dat je kind (veel) alcohol gaat drinken
- b als je kind eenmaal (veel) alcohol drinkt dan kun je dat als ouder moeilijk veranderen
- c praten met kinderen over alcohol en de gevolgen, zorgt ervoor dat zij verstandiger met alcohol omgaan.
- d de vrienden van mijn kind hebben een grotere invloed op zijn/haar drinkgedrag dan ik

De volgende vragen (V9 t/m V12) gaan specifiek over uw kind genoemd in de uitnodigingsbrief.

V9 Mag uw kind van u tot een bepaalde leeftijd geen alcohol drinken?

- a ja, tot .. jaar
- b nee, mijn kind mag drinken wanneer hij/zij wil
- c weet niet

V10 Houdt u in de gaten of uw kind zich houdt aan uw regels voor het drinken van alcohol?

- 1 ja
- 2 nee
- 3 niet van toepassing, omdat ik geen regels stel aan het drinkgedrag van mijn kind

V11 Heeft u in het laatste half jaar een goed gesprek gehad met uw kind over alcoholgebruik onder jongeren?

a ja

b nee

c weet niet

V12 Drinkt u wel eens alcohol in het bijzijn van uw kind?

1 ja, vaak

2 ja, regelmatig

3 ja, soms

4 ja, heel soms

5 nee, nooit

6 nee, ik drink nooit alcohol

V13 Als jongere onder de 18 jaar kun je een boete krijgen als je alcoholische drank bestelt in de horeca

1 juist

2 onjuist

3 weet niet

V14 Vindt u het een goede zaak wanneer de gemeente zich met het alcoholgebruik van jongeren bezighoudt?

1 dat vind ik goed

2 dat vind ik niet goed

3 geen mening

V15 Zeeland kent verschillende activiteiten op het gebied van alcoholvoorlichting voor jongeren. Welk van de onderstaande activiteiten kent u? U kunt meerdere activiteiten aanvinken.

- 1 Stapavond voor ouders
- 2 Ouderavond 'Help mijn kind wordt een puber'
- 3 IkPas campagne, 30 dagen geen alcohol
- 4 Alcoholvrije School
- 5 Alcoholvrije feesten, o.a. LEGGO feesten
- 6 Boekenactie: gratis ophalen van het boek 'De alcoholvrije puber' van dokter Nico van der Lely
- 7 Aanpak Per Kern
- 8 Training vroegsignalering Alcoholmisbruik
- 9 Anders namelijk

V16 'Laat ze niet (ver)zuipen!' is een Zeeuwse campagne om alcoholgebruik onder jongeren tegen te gaan. Kent u deze campagne?

- 1 ja
- 2 nee

V17 Indien u nog opmerkingen of toelichtingen heeft kunt u deze hieronder invullen.

Bedankt voor uw deelname!

Voor meer vragen over alcohol en jongeren kunt u kijken op www.laatzienietverzuipen.nl , www.alcoholinfo.nl of bellen naar de alcoholinfolijn (tel 0900-1995).

Indien u meer informatie wilt ontvangen over activiteiten op het gebied van alcoholvoorlichting vul dan uw emailadres in.

Indien u de resultaten van het onderzoek wilt ontvangen vul dan uw emailadres in.